

College voor Toetsen en Examens

MODERNE VREEMDE TALEN HAVO

SYLLABUS CENTRAAL EXAMEN 2021 ARABISCH, DUIJS,
ENGELS, FRANS, RUSSISCH, SPAANS, TURKS
NADER VASTGESTELD

Versie 4, juli 2020

Toelichting bij de titel van de deze syllabus:

Deze syllabus geldt voor het CE van het jaar 2021. Syllabi van de jaren vóór 2021 zijn niet meer geldig en wijken geheel af van deze versie.

Deze syllabus is nader vastgesteld. Op diverse plaatsen zijn er aanvullingen of wijzigingen gedaan vergeleken met de syllabus 2021 die in 2019 werd gepubliceerd. De wijzigingen zijn blauw gearceerd.

Verantwoording:

© 2020 College voor Toetsen en Examens, Utrecht.

Alle rechten voorbehouden. Alles uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enige andere manier zonder voorafgaande toestemming van de uitgever.

Inhoud

Voorwoord	5
Inleiding	6
1 Het examenprogramma	8
2 Toetsspecificatie	10
2.1 Niveaubeschrijving van de examens in perspectief van het Europees Referentiekader	10
2.2 Algemene beheersingsniveaus en 'can do'-descriptoren	11
2.3 Vraagvormen	15
2.4 De beoordeling van de prestaties van de kandidaten	16
3 Het Europees Referentiekader en Taalprofielen	17
3.1 Het Europees Referentiekader	17
3.2 Taalprofielen 2015	20
4 Het centraal examen	21
Literatuur	22
Bijlage 1. Examenprogramma moderne vreemde talen en literatuur havo/vwo	23
Bijlage 2. De plaats van de moderne vreemde talen in de profielen havo	26
Bijlage 3. Aanvullende informatie onderzoek "Prestatiestandaarden voor het ERK in het eindexamenjaar – Een internationaal ijkingsonderzoek"	27
Bijlage 4. Centrale examens moderne vreemde talen en de koppelingsonderzoeken	30

Voorwoord

De minister heeft de examenprogramma's op hoofdlijnen vastgesteld. In het examenprogramma zijn de exameneenheden aangewezen waarover het centraal examen (CE) zich uitstrekt: het CE-deel van het examenprogramma. Het examenprogramma geldt tot nader order.

Het College voor Toetsen en Examens (CvTE) geeft in een syllabus, die in beginsel jaarlijks verschijnt, een toelichting op het CE-deel van het examenprogramma. Behalve een beschrijving van de exameneisen voor een centraal examen kan een syllabus verdere informatie over het centraal examen bevatten, bijvoorbeeld over een of meer van de volgende onderwerpen: specificaties van examenstof, begrippenlijsten, bekend veronderstelde onderdelen van domeinen of exameneenheden die verplicht zijn op het schoolexamen, bekend veronderstelde voorkennis uit de onderbouw, bijzondere vormen van examinering (zoals computereexamens), voorbeeldopgaven, toelichting op de vraagstelling, toegestane hulpmiddelen.

Ten aanzien van de syllabus is nog het volgende op te merken. De functie ervan is een leraar in staat te stellen zich een goed beeld te vormen van wat in het centraal examen wel en niet gevraagd kan worden. Naar zijn aard is een syllabus dus niet een volledig gesloten en afgebakende beschrijving van alles wat op een examen zou kunnen voorkomen. Het is mogelijk, al zal dat maar in beperkte mate voorkomen, dat op een CE ook iets aan de orde komt dat niet met zo veel woorden in deze syllabus staat, maar dat naar het algemeen gevoelen in het verlengde daarvan ligt.

Een syllabus is zodoende een hulpmiddel voor degenen die anderen of zichzelf op een centraal examen voorbereiden. Een syllabus kan ook behulpzaam zijn voor de producenten van leermiddelen en voor nascholingsinstanties. De syllabus is niet van belang voor het schoolexamen. Daarvoor zijn door de SLO handreikingen geproduceerd die niet in deze uitgave zijn opgenomen.

Deze syllabus geldt voor het examenjaar 2021. Syllabi van eerdere jaren zijn niet meer geldig en kunnen van deze versie afwijken. Voor het examenjaar 2022 wordt een nieuwe syllabus vastgesteld.

Het CvTE publiceert uitsluitend digitale versies van de syllabi. Dit gebeurt via Examenblad.nl (www.examenblad.nl), de officiële website voor de examens in het voortgezet onderwijs.

In de syllabi 2021 zijn de wijzigingen ten opzichte van de vorige syllabus voor het examenjaar 2020 duidelijk zichtbaar. De veranderingen zijn geel gemarkeerd of blauw gemarkeerd indien de syllabus tussentijds nader is vastgesteld.

Een syllabus kan zo nodig ook tussentijds worden aangepast, bijvoorbeeld als een in de syllabus beschreven situatie feitelijk veranderd is. De aan een centraal examen voorafgaande Septembermededeling is dan het moment waarop dergelijke veranderingen bekendgemaakt worden. Kijkt u voor alle zekerheid jaarlijks in september op Examenblad.nl.

Het CvTE stelt het aantal en de tijdsduur van de toetsen van het centraal examen vast en de wijze waarop het centraal examen wordt afgenomen. Deze vaststelling wordt gepubliceerd in het rooster voor de centrale examens en in de Septembermededeling.

Voor opmerkingen over syllabi houdt het CvTE zich steeds aanbevolen. U kunt die zenden aan info@cvte.nl of aan CvTE, Postbus 315, 3500 AH Utrecht.

De voorzitter van het College voor Toetsen en Examens,
Drs. P.J.J. Hendrikse

Inleiding

In deze syllabus wordt een toetsspecificatie gegeven, waarin ERK¹-niveaubeschrijvingen zijn opgenomen en een beschrijving van de vraagvormen en teksten.

De ERK-niveaubeschrijvingen in de syllabi moderne vreemde talen zijn vanaf 2016 gewijzigd ten opzichte van de jaren ervoor.

Niveaubeschrijvingen in deze syllabus

In deze syllabus wordt bij de niveaubeschrijvingen van de examens Duits, Engels en Frans uitgegaan van het onderzoek "Prestatiestandaarden voor het ERK in het eindexamenjaar – Een internationaal ijkingsonderzoek" (Cito 2014) en de aanvullende informatie die onderzoekers van Cito over mogelijke lagere ERK-niveaus per examen hebben gegeven.

Opzet onderzoek en vertaling resultaten in deze syllabus

In tegenstelling tot de *Koppelingsonderzoeken*² die de basis vormden voor de niveaubeschrijvingen tot en met 2015 is bij het onderzoek *Prestatiestandaarden voor het ERK in het eindexamenjaar* niet per opgave gekeken naar het ERK-niveau. In plaats daarvan hebben experts per examen bepaald, welk ERK-niveau een examen heeft en hoeveel scorepunten een kandidaat nodig heeft om aan te tonen het betreffende ERK-niveau te hebben behaald. Deze ERK-prestatie-eis is soms gelijk aan de prestatie-eis die CvTE stelt bij de normering van het centraal examen. In dat geval kan uitgaande van het nieuwe onderzoek gesteld worden, dat de kandidaat die een voldoende haalt voor het betreffende examen minimaal het vastgestelde ERK-niveau heeft voor de getoetste vaardigheid. Dit geldt ook bij die examens waarbij de ERK-prestatie-eis onder de CvTE-prestatie-eis ligt. In theorie is het bij deze examens zelfs mogelijk dat een kandidaat die een voldoende voor het examen haalt op een hoger ERK-niveau zit, maar op basis van het onderzoek kunnen we die conclusie niet trekken. Bij sommige examens ligt de ERK-prestatie-eis boven de CvTE-prestatie-eis. Door de opzet van het nieuwe onderzoek kan in die gevallen geen uitspraak gedaan worden over het ERK-niveau dat kandidaten halen met een cijfer 5.5. Het CvTE heeft echter de onderzoekers van Cito gevraagd om nog een keer naar deze examens te kijken en een inschatting te maken over de waarschijnlijkheid dat kandidaten bij het behalen van een 5.5 wel het onderliggende ERK-niveau³ hebben behaald.

Voor de talenexamens die niet in het onderzoek zijn meegenomen, zijn de oude niveaubeschrijvingen (uitgedrukt in verdeling van opgaven) vergeleken met de oude niveaubeschrijvingen van de examens die wel onderzocht zijn. In het geval dat deze één op één gelijk aan elkaar waren, is ervan uitgegaan dat voor deze examens dezelfde nieuwe beschrijving van het ERK-niveau passend is als die van het betreffende onderzochte examen.

Bijvoorbeeld: de ERK-niveaubeschrijvingen van Frans havo, Spaans havo en Arabisch havo waren in voorgaande syllabi gelijk, namelijk:

Havo: Frans, Spaans, Arabisch	Overwegend B1 opgaven, aangevuld met A2 en B2 opgaven
-------------------------------	---

¹ Europees Referentiekader

² Noijons, J., Kuijper, H., *De koppeling van de centrale examens leesvaardigheid moderne vreemde talen aan het Europees Referentiekader*, Arnhem: Cito, 2006.

Noijons, J., Kuijper, H., Reichard, E., *De koppeling van de centrale examens leesvaardigheid Arabisch, Russisch, Spaans en Turks aan het Europees Referentiekader*, Arnhem: Cito, 2007.

³ Met 'onderliggende ERK-niveau' wordt het ERK-niveau bedoeld onder het vastgestelde ERK-niveau van het betreffende examen.

Voor het examen Frans havo is in het nieuwste onderzoek opnieuw gekeken naar het ERK-niveau. Op basis van de resultaten van dit onderzoek kan voor dit examen daarom een nieuwe beschrijving in deze syllabus worden opgenomen. Omdat eerder is vastgesteld dat de examens Spaans en Arabisch havo hetzelfde niveau als Frans havo toetsen, is voor deze twee talen voor havo dezelfde nieuwe beschrijving als voor Frans havo opgenomen.

Taalprofielen 2015

Het document Taalprofielen is in 2004 in opdracht van het ministerie van OCW samengesteld. In 2014-2015 is deze publicatie herzien en geactualiseerd. Aanleiding waren onder meer de verschenen officiële vertaling van het ERK en het ontbreken van het C2-niveau en de nieuwe ontwikkelingen in de media-technologie. In de herziene versie is het niveau C2 toegevoegd en is uitgegaan van de officiële vertaling van het 'Common European Framework of Reference'.

In deze syllabus is in paragraaf 2.2 bij de opname van de 'can do'-descriptorren uitgegaan van Taalprofielen 2015⁴.

Leeswijzer

Deze syllabus is als volgt opgebouwd:

Hoofdstuk 1 gaat kort in op de globalisering van de examenprogramma's.

Hoofdstuk 2 bevat de toetsspecificatie en gaat ook in op de beoordeling van de prestaties van de kandidaten.

Hoofdstuk 3 geeft een korte inleiding op het Europees Referentiekader en Taalprofielen (de Nederlandse uitwerking van het ERK).

In hoofdstuk 4 tot slot wordt actuele informatie gegeven over de examens en toegestane hulpmiddelen.

Bijlage 1: bevat het examenprogramma

Bijlage 2: geeft een overzicht van de plaats van de talen in de profielen

Bijlage 3: geeft aanvullende informatie onderzoek "Prestatiestandaarden voor het ERK in het eindexamenjaar – Een internationaal ijkingsonderzoek", Cito 2013

Bijlage 4: bevat de ERK-niveaubeschrijving per examen zoals die tot en met examenjaar 2015 in de syllabi moderne vreemde talen havo en vwo was opgenomen

⁴ Fasoglio, D., Jong, K. de, Trimbos, B., Tuin, D. & Beeker, A. (red.). *Taalprofielen 2015*. Enschede: SLO, 2015.

1 Het examenprogramma

In de nota Koers VO (Koers VO, 2003) stelde de toenmalige Minister van Onderwijs:

“Ik heb al eerder benadrukt dat ik de oplossing voor de knelpunten in het onderwijs niet zoek in grote stelselwijzigingen [.....]. Als we de leerling werkelijk centraal willen stellen, hebben de scholen meer ruimte nodig om maatwerk te kunnen leveren en naar eigen inzichten te kunnen werken aan verbeteringen en vernieuwingen van hun onderwijs. Het is dan ook mijn ambitie om de scholen een grote vrijheid te geven en hen in de positie te brengen om werkelijk een eigen beleid te voeren.” (Koers VO, 2003).

De nota Koers VO heeft in verschillende notities een verdere uitwerking gekregen. Eén daarvan is de Uitwerkingsnotitie Examens Voortgezet Onderwijs (december 2004). De Minister ziet in de centrale examens een onmisbaar instrument voor de kwaliteitswaarborging voor het onderwijs. Dat houdt in dat de rijksoverheid, in samenspraak met het veld, *globale* kaders stelt ten aanzien van wat jongeren ten minste moeten leren. Dit wordt in zeer globale eindtermen omschreven.

Het examenprogramma voorziet NIET in gedetailleerde uitwerkingen, daarmee aangevend dat de scholen in principe veel vrijheid wordt geboden in het inrichten van het lesprogramma. Om echter de kwaliteit van het onderwijs te waarborgen is in opdracht van de Minister voorzien in uitwerkingen van de eindexamenprogramma's in de vorm van specificaties van de globale eindtermen.

Hierbij wordt voor de moderne vreemde talen onderscheid gemaakt in enerzijds de (lees)vaardigheid die in het centraal examen havo/vwo geëxamineerd wordt - en voor 50% het eindcijfer van de kandidaat bepaalt - en anderzijds de vaardigheden die in het schoolexamen worden geëxamineerd.

De specificaties voor het centraal examen zijn onder de verantwoordelijkheid van het College voor Toetsen en Examens tot stand gekomen en staan vervat in deze *Syllabus*. De specificaties van de eindtermen die in het schoolexamen worden geëxamineerd zijn onder verantwoordelijkheid van SLO tot stand gekomen, in de vorm van *Handreikingen*. In tegenstelling tot de Handreikingen van SLO heeft de Syllabus van het College voor Toetsen en Examens een *verplichtend* karakter voor de inhoud en de niveaus van het centraal examen.

De specificaties voor alle vaardigheden zijn gebaseerd op de niveauaanduidingen van het ERK en de Nederlandse uitwerking daarvan: *Taalprofielen*.

Het examenprogramma⁵ moderne vreemde talen bestaat uit de volgende domeinen:

- Leesvaardigheid (A)
- Kijk- en luistervaardigheid (B)
- Gespreksvaardigheid (C)
- Schrijfvaardigheden (D)
- Literatuur (E)
- Oriëntatie op studie en beroep (F)

⁵ Voor de volledige tekst van het examenprogramma mvt, zie bijlage 1

Het centraal examen heeft betrekking op domein A, leesvaardigheid. De onderstaande globale eindterm geldt zowel voor havo als vwo.

Domein A: Leesvaardigheid

1. De kandidaat kan:

- aangeven welke informatie relevant is, gegeven een vaststaande behoefte;
- de hoofdgedachte van een tekst(gedeelte) aangeven;
- de betekenis van belangrijke elementen van een tekst aangeven;
- relaties tussen delen van een tekst aangeven;
- conclusies trekken met betrekking tot intenties, opvattingen en gevoelens van de auteur.

Ondanks het feit dat de eindterm leesvaardigheid voor de havo- en vwo-examens gelijklopend is, betekent dit niet dat de examens dezelfde moeilijkheidsgraad hebben. De specificaties per examen uitgaande van ERK- niveaus in hoofdstuk 2 van de syllabi havo en vwo laten zien dat dit ook niet het geval is⁶.

⁶ Vergelijk hiervoor de syllabus havo en vwo.

2 Toetsspecificatie

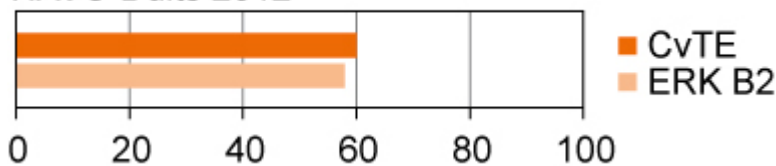
In dit hoofdstuk komen achtereenvolgens aan bod:

- de specificatie van de examens in termen van de niveaus van het Europese Referentiekader;
- de specificatie van de examens leesvaardigheid in termen van het algemene beheersingsniveau en de gedetailleerde descriptoren zoals geformuleerd in Taalprofielen;
- vraagvormen in de examens;
- teksten in de examens;
- de beoordeling van de prestaties van de kandidaten.

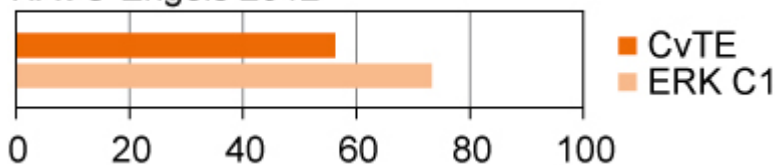
2.1 Niveaubeschrijving van de examens in perspectief van het Europees Referentiekader

De onderstaande tabellen maken duidelijk op welk ERK-niveau de centrale examens Duits (2012), Engels (2012) en Frans (2011) havo in het onderzoek "Prestatiestandaarden voor het ERK in het eindexamenjaar – Een internationaal ijkingsonderzoek" (Cito 2013) zijn ingeschat. Ook laten zij het verschil zien tussen de CvTE-prestatie-eis (Duits, Engels: 2012; Frans: 2011) voor het behalen van een voldoende en de ERK-prestatie-eis voor het behalen van het onderzochte ERK-niveau.

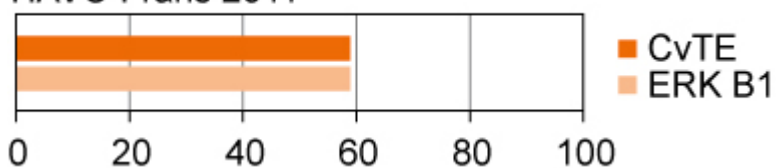
HAVO Duits 2012

HAVO Engels 2012

HAVO Frans 2011

Niveaubeschrijving Duits havo:

Het onderzochte centraal examen Duits havo 2012 is in het onderzoek door de experts ingeschat als een B2 examen. Voor het behalen van B2 heeft een examenkandidaat bij dit examen 58% van de scorepunten nodig en voor het behalen van een voldoende 60% van de scorepunten. Met een voldoende had een examenkandidaat in 2012 dus ook het ERK-niveau B2 gehaald voor de getoetste vaardigheid⁷ in dit examen. Omdat de prestatie-eis voor de centrale examens Duits havo met ingang van 2020 is bijgesteld, kan vanaf 2020 niet meer gesteld worden dat een examenkandidaat met het behalen van een voldoende het ERK-niveau B2 behaalt voor de getoetste vaardigheid. Voor het behalen van B2 is vanaf 2020 een 6+ nodig.

⁷ Het betreft hier leesvaardigheid. Omdat echter niet alle clusters en domeinen uit het ERK in de centrale examens gedekt zijn, is hier de omschrijving "getoetste vaardigheid" gekozen. Het ERK kent een bredere spreiding aan onderwerpen en teksten, dan in de centrale examens moderne vreemde talen zijn opgenomen.

Niveaubeschrijving Engels havo:

Het onderzochte centraal examen Engels havo 2012 is in het onderzoek door de experts ingeschat als een C1 examen. Om ook daadwerkelijk C1 te halen, moeten examenkandidaten 73% van de scorepunten behalen. Voor het behalen van een voldoende in 2012 had een kandidaat bij dit examen 56% van de scorepunten nodig. Dat is aanmerkelijk minder dan de prestatie die voor het behalen van C1 nodig is. Voor de centrale examens Engels havo kan daarom niet gesteld worden dat een examenkandidaat bij het behalen van een voldoende, C1 heeft behaald voor de getoetste vaardigheid. Gezien de relatief grote afstand tussen beide cesuren (CvTE-cesuur en C1-cesuur) kan ook niet zonder meer aangenomen worden dat een kandidaat bij het behalen van een voldoende B2-niveau heeft voor de getoetste vaardigheid, hoewel dit wel waarschijnlijk lijkt.

Niveaubeschrijving Turks havo in relatie tot Engels havo:

Op grond van de koppelingsonderzoeken in 2005 en 2006 is vastgesteld dat de centrale examens Turks havo minimaal hetzelfde niveau toetsen als de centrale examens Engels havo. Voor deze examens kan dan ook gesteld worden dat examenkandidaten bij het behalen van een voldoende cijfer waarschijnlijk B2-niveau hebben voor de getoetste vaardigheid.

Niveaubeschrijving Frans havo:

Het onderzochte centraal examen Frans havo 2011 is in het onderzoek door de experts ingeschat als een B1 examen. Om ook daadwerkelijk B1 te halen, moeten examenkandidaten 59% van de scorepunten behalen, **precies hetzelfde als** voor het behalen van een voldoende in 2011.

Omdat de prestatie-eis voor de centrale examens Frans havo met ingang van 2020 is bijgesteld, kan vanaf 2020 niet meer gesteld worden dat een examenkandidaat met het behalen van een voldoende het ERK-niveau B1 behaalt voor de getoetste vaardigheid. Voor het behalen van B1 is vanaf 2020 een 6+ nodig.

Niveaubeschrijving Spaans en Arabisch havo in relatie tot Frans havo:

Met de centrale examens Spaans havo en Arabisch havo toets het CvTE hetzelfde niveau als met de centrale examens Frans havo. Voor deze examens kan dan ook gesteld worden dat de beschrijving zoals voor Frans havo opgenomen ook voor deze examens geldt, afgezien van de exacte percentages die uit het onderzoek zijn overgenomen.

Niveaubeschrijving Russisch havo in relatie tot Frans havo:

Met de koppelingsonderzoeken in 2005 en 2006 is vastgesteld dat het centraal examen Russisch havo iets makkelijker is dan het centraal examen Frans havo. Op grond van deze informatie kan gezegd worden dat een examenkandidaat bij het behalen van een voldoende waarschijnlijkheid minimaal op niveau A2 zit voor de getoetste vaardigheid.

2.2 Algemene beheersingsniveaus en 'can do'-descriptoren

Zoals reeds gesteld in hoofdstuk 1 is de specificatie van de globale eindterm voor leesvaardigheid gebaseerd op het Europees Referentiekader⁸. Hierin zijn voor alle vaardigheden per ERK-niveau algemene beheersingsniveaus geformuleerd. Onderstaande beschrijvingen zijn hierop voor A2 tot en met C1 gebaseerd.

⁸ Council of Europe (2001), Nederlandse Taalunie, vertaling, *Gemeenschappelijk Europees Referentiekader voor Moderne Vreemde Talen: Leren, Onderwijzen, Beoordelen*, Den Haag, 2008.

Algemene beheersingsniveaus lezen

Niveau: A2

Kan korte, eenvoudige teksten lezen. Kan specifieke voorspelbare informatie vinden in eenvoudige, alledaagse teksten zoals advertenties, folders, menu's en dienstregelingen. Kan korte, eenvoudige, persoonlijke brieven begrijpen.

Niveau: B1

Kan teksten begrijpen die hoofdzakelijk bestaan uit zeer hoogfrequente alledaagse, of aan het werk gerelateerde taal. Kan de beschrijving van gebeurtenissen, gevoelens en wensen in persoonlijke brieven begrijpen.

Niveau: B2

Kan artikelen en verslagen lezen die betrekking hebben op eigentijdse problemen, waarbij de schrijvers een bepaalde houding of standpunt innemen. Kan eigentijds literair proza begrijpen.

Niveau: C1

Kan lange en complexe feitelijke en literaire teksten begrijpen, en het gebruik van verschillende stijlen onderkennen. Kan specialistische artikelen en lange technische instructies begrijpen, zelfs wanneer deze geen betrekking hebben op het eigen terrein.

Schalen en niveaudecriptoren

Uit de 'algemene beheersingsniveaus lezen' zijn schalen afgeleid. Dit zijn beschrijvingen van leesgedrag in bepaalde taalgebruikssituaties. Deze beschrijvingen worden in het Europees Referentiekader (ERK) 'illustrative scales' genoemd. Enerzijds dienen zij níet als uitputtend beschouwd te worden, anderzijds omvatten zij zoveel voorbeelden van functioneel taalgebruik dat ze als leidraad kunnen dienen bij de specificatie van de centrale examens.

We onderscheiden de volgende schalen:

- Correspondentie lezen
- Oriënterend lezen
- Lezen ter informatie en argumentatie
- Instructies lezen

Per schaal zijn niveaudecriptoren uitgewerkt.

'Can do'-descriptoren

Bij de te onderscheiden schalen zijn op basis van het ERK in het document *Taalprofielen 2015*⁹ 'can do'-descriptoren uitgewerkt. Deze 'can do'-descriptoren zijn aan een niveauaanduiding gekoppeld: van basisgebruiker van de vreemde taal (A1 en A2) via onafhankelijk gebruiker (B1-B2) naar ervaren gebruiker (C1-C2)¹⁰.

In het volgende schema wordt aangegeven op welke 'can do'-descriptoren examenopgaven betrekking kunnen hebben. Niet elke descriptor zal in een examen voorkomen en is geschikt voor de moderne vreemde talen examens havo en vwo. De praktische toetsbaarheid van bepaalde teksten, met name instructieteksten, en het niet-algemeen vormende karakter van bepaalde teksten, zoals zakelijk getinte teksten, teksten van het eigen vakgebied en teksten van sociale media, zijn factoren die hierbij een rol spelen.

Omwille van de overzichtelijkheid zijn steeds per cluster alle 'can do'-descriptoren bij elkaar gezet, oplopend van A2 tot en met C1.

'Can do'-descriptoren	Niveau descriptor
1 CORRESPONDENTIE LEZEN	
Kan een korte, eenvoudige brief of e-mail begrijpen.	A2
Kan elementaire soorten standaardbrieven, faxen of een algemene kennisgeving over vertrouwde onderwerpen begrijpen.	A2+
Kan persoonlijke brieven, e-mails en vormen van sociale media voldoende begrijpen om met iemand te kunnen corresponderen.	B1
Kan een eenvoudige formele brief of e-mail voldoende begrijpen om adequaat te kunnen reageren.	B1
Kan correspondentie lezen met betrekking tot zijn of haar interessegebied en daarbij meteen de wezenlijke betekenis vatten.	B2
Kan alle correspondentie begrijpen, een enkele keer met behulp van een woordenboek.	C1
2 ORIËNTEREND LEZEN	
Kan specifieke informatie vinden en begrijpen in eenvoudig, alledaags materiaal.	A2
Kan eenvoudige advertenties met weinig afkortingen begrijpen.	A2
Kan in lijsten, overzichten en formulieren specifieke informatie vinden en begrijpen.	A2
Kan veelvoorkomende borden en mededelingen begrijpen.	A2
Kan relevante informatie vinden en begrijpen in brochures en korte officiële documenten op internet of in andere media.	B1
Kan in langere teksten op internet of in andere media informatie zoeken over thema's binnen het eigen interessegebied.	B1+

⁹ Fasoglio, D., Jong, K. de, Trimbos, B., Tuin, D. & Beeker, A. (red.). *Taalprofielen 2015*. Enschede: SLO.

¹⁰ Zie voor meer informatie over deze niveauaanduidingen Hoofdstuk 3.

Kan snel lange, complexe teksten doorlezen en de relevante details vinden.	B2
Kan snel de inhoud en relevantie herkennen van nieuwsberichten, artikelen en verslagen over uiteenlopende professionele onderwerpen en dan beslissen of nadere bestudering de moeite waard is.	B2
Kan meer complexe advertenties begrijpen.	B2
3 LEZEN TER INFORMATIE EN ARGUMENTATIE¹¹	
Kan specifieke informatie begrijpen in eenvoudige teksten.	A2
Kan de hoofdlijn begrijpen van eenvoudige teksten in een tijdschrift, krant of op een website.	A2
Kan korte, beschrijvende teksten over vertrouwde onderwerpen begrijpen.	A2
Kan belangrijke feitelijke informatie begrijpen in korte verslagen en artikelen.	B1
Kan eenvoudige jeugdliteratuur lezen.	B1
Kan hoofdthema en belangrijkste argumenten begrijpen in eenvoudige teksten in tijdschriften, kranten of op internet.	B1+
Kan artikelen en verslagen over hedendaagse problemen begrijpen, waarin de schrijvers bepaalde stellingen of standpunten innemen.	B2
Kan literaire en non-fictie teksten lezen met een redelijke mate van begrip voor het geheel en voor details.	B2
Kan informatie, ideeën en meningen ophalen uit zeer gespecialiseerde bronnen binnen zijn of haar vakgebied.	B2+
Kan gespecialiseerde artikelen buiten het eigen vakgebied begrijpen, mits hij of zij af en toe een woordenboek kan gebruiken om zijn of haar interpretatie van terminologie te bevestigen.	B2+
Kan op detailniveau een breed scala van lange, complexe teksten begrijpen, die veel worden aangetroffen in het sociale, professionele of academische leven, en fijnere details herkennen zoals houdingen en uitgesproken of impliciete meningen, mits moeilijke passages herlezen kunnen worden.	C1
Kan met gemak literaire en non-fictie teksten lezen.	C1

¹¹ Deze benaming wordt in de Nederlandse vertaling van het 'Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment' van de Nederlandse Taalunie gebruikt: *Gemeenschappelijk Europees Referentiekader voor Moderne Vreemde Talen: Leren, Onderwijzen, Beoordelen*, Den Haag, 2008. In 'Taalprofielen 2015' wordt de benaming 'Lezen om informatie op te doen' gebruikt.

4 INSTRUCTIES LEZEN	
Kan eenvoudige, korte en goed gestructureerde instructies begrijpen.	A2
Kan regels en bepalingen begrijpen, wanneer deze in eenvoudige taal zijn gesteld.	A2+
Kan helder geschreven, ondubbelzinnige instructies begrijpen.	B1
Kan lange en complexe aanwijzingen begrijpen, met inbegrip van details over voorwaarden en waarschuwingen, mits hij of zij moeilijke passages kan herlezen.	B2
Kan lange, complexe aanwijzingen bij een nieuwe machine of procedure op detailniveau begrijpen, ongeacht of de aanwijzingen betrekking hebben op zijn of haar eigen vakgebied, mits hij of zij moeilijke passages kan herlezen.	C1

N.B.1 De teksten in de centrale examens moderne vreemde talen havo/vwo hebben overwegend betrekking op de schalen 'oriënterend lezen' en 'lezen ter informatie en argumentatie'.

N.B.2: Bij veel aanbieders van ERK-toetsen mag geen gebruik worden gemaakt van een woordenboek, bij de centrale examens moderne vreemde talen mag dit wel. Raadpleeg hiervoor Examenblad.nl.

2.3

Vraagvormen

De centrale examens moderne vreemde talen voor het havo/vwo bestaan uit vragen en opdrachten van de vorm: meerkeuzevragen, voorgestructureerde vragen, citeervragen en open vragen.

De meerkeuzevragen die in de examens voorkomen maken samen ongeveer 60 procent van de scorepunten uit en de andere vraagvormen ongeveer 40 procent.

De meerkeuzevragen die in de examens voorkomen zijn de traditionele meerkeuzevragen, waarbij de kandidaat het goede antwoord moet kiezen en meerkeuze-invulvragen, waarbij een woord of een paar woorden uit de tekst wordt weggelaten en de kandidaat het woord / paar woorden moet kiezen dat past in de tekst. Meerkeuzevragen worden in de moderne vreemde taal gesteld.

Typen van voorgestructureerde vragen zijn bijvoorbeeld in- of aanvulvraag, combinatie- of matchingvraag, beweringenvraag en ordeningsvraag. Bij de in- en aanvulvraag wordt de kandidaat gevraagd zelf een aanvulling te geven op de tekst. Een combinatie- of matchingvraag is een vraag waarbij de kandidaat de juiste combinatie(s) moet maken uit twee gegeven groepen elementen. Een beweringenvraag is in de examens een vraagvorm waarbij de kandidaat van een aantal uitspraken, beweringen of stellingen uit twee mogelijkheden de juiste moet kiezen (voor/tegen, juist/onjuist, ja/nee, wel/niet). Bij een ordeningsvraag dient de kandidaat een aantal handelingen, uitspraken of verschijnselen in de chronologisch juiste of in logische volgorde te zetten.

Citeervragen zijn vragen, waarbij de kandidaat een zin, woordgroep of woord moet citeren uit de tekst.

Open vragen zijn kort antwoordvragen in de examens, waarbij de kandidaat het antwoord zelf in het Nederlands moet formuleren tenzij anders is aangegeven.

Aantal teksten

Het aantal teksten in een centraal examen kan variëren van 10 tot 16 teksten.

Diversiteit

In elk centraal examen wordt gestreefd naar de opname van verschillende tekstsoorten en thema's.

Tekstsoorten die in aanmerking komen zijn o.a.: advertentie, krantenartikel, nieuwsbericht van internet, brief, e-mail, folder, informatiebulletin, ingezonden stuk, recensie, interview, passage uit literaire tekst.

De *functie* van de teksten kan informatief, persuasief, expressief of diverterend zijn. *Thema's* en onderwerpen die aan bod kunnen komen zijn onder andere: mensen en menselijke betrekkingen, dieren, dagelijks leven, communicatie en media, verkeer en vervoer, gezondheid, studie, beroep, ongelukken, misdaad, hobby's, sport, uitgaan, vakantie en toerisme, landen, steden, volken, streken, natuur, milieu, politiek, economie, kunst en cultuur, geschiedenis, wetenschap, (actuele) maatschappelijke verschijnselen.

2.4 De beoordeling van de prestaties van de kandidaten

Bij de normering van de examens worden scores omgezet in cijfers met behulp van een algoritme dat de N-term wordt genoemd. Zelfs bij $N = 0$ hoeft een kandidaat maar 60% van de opgaven goed te hebben voor een voldoende.

De CvTE-cesuur is geen aanduiding van een prestatie op ERK-niveau. De prestatie op ERK-niveau kan wel afgeleid worden uit het onderzoek "Prestatiestandaarden voor het ERK in het eindexamenjaar – Een internationaal ijkingsonderzoek" (Cito 2014) ". Zie voor een toelichting paragraaf 2.1.

3 Het Europees Referentiekader en Taalprofielen

De centrale examens moderne vreemde talen zijn ingeschaald op het Europees Referentiekader (ERK). Hiermee is de globaal geformuleerde eindterm voorzien van niveauaanduidingen. Bij de ontwikkeling van de centrale examens moderne vreemde talen speelt ook het document Taalprofielen 2015 een rol. In dit hoofdstuk worden beide documenten nader toegelicht.

3.1 Het Europees Referentiekader

Oorsprong en doel

Aan de basis voor de ontwikkeling van het ERK stond een conferentie die in 1991 in Zwitserland plaats vond en waarop werd besloten een zogenoemd 'Common European Framework of Reference' (CEFR) te ontwikkelen. Een dergelijk document moest als doel hebben:

- De samenwerking tussen allerlei Europese onderwijsinstellingen in de verschillende landen te stimuleren;
- Een stevige basis te vormen voor een bilaterale erkenning van taalkwalificaties (diploma's, certificaten);
- Leerlingen, studenten, leraren, ontwikkelaars van cursussen en materialen, testinstellingen en onderwijsmanagers behulpzaam te zijn bij hun activiteiten.

Om deze doelen te kunnen bereiken werd een systeem van niveaus voor taalvaardigheid ontwikkeld, dat overal in Europa gehanteerd zou moeten worden. Het streven naar meer samenhang in de taalniveaus van de verschillende Europese landen is niet nieuw. Reeds in 1980 verscheen bij de Raad van Europa (Straatsburg) in verschillende talen een niveaubeschrijving, die als 'drempelniveau' (Threshold Level, Kontaktschwelle, Niveau Seuil) onder andere een rol speelde bij de beschrijving van de toenmalige niveaus voor mavo-C en mavo-D.

Het Europees Referentiekader: zes niveaus, vijf 'gebruiksterreinen' (taalvaardigheden)
Het ERK beschrijft de taalvaardigheden op basis van vijf 'gebruiksterreinen'¹² en zes competentieniveaus.

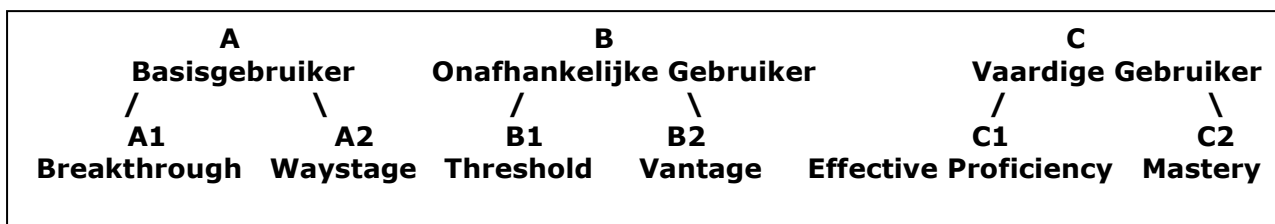
Zes niveaus

De zes competentieniveaus hebben in het Europese document de volgende namen gekregen:

- * Breakthrough
- * Waystage
- * Threshold
- * Vantage
- * Effective operational proficiency
- * Mastery

Een paar van de oorspronkelijke namen uit het document van de Raad van Europa (*Waystage*, *Vantage*) laten zich moeilijk vertalen. Wanneer we ze echter koppelen aan de klassieke indeling van een basisniveau, een middenniveau en een gevorderd niveau, ontstaat er een vertakt systeem dat begint bij een eerste opdeling in drie brede niveaus A, B en C, en wordt verder onderverdeeld in A1, A2, B1, B2, C1 en C2. Zo wordt geïllustreerd hoe de niveaus samenhangen.

¹² Die vijf 'gebruiksterreinen', zijnde de taalvaardigheden, verdienen misschien enige uitleg. De gebruikelijke indeling voor gespreksvaardigheid is in het ERK opgedeeld in 'spreken' en 'gesprekken voeren'. Omdat deze syllabus alleen betrekking heeft op leesvaardigheid, wordt voor meer informatie over de andere vaardigheden verwezen naar de 'Handreikingen moderne vreemde talen havo/vwo' van SLO.

Voor het eerste niveau is slechts beginnerskennis vereist (A1). Vervolgens klimt het niveau op tot C2 dat een vrijwel perfecte beheersing beschrijft ('volledige beheersing', Trim13) Deze niveaus worden ondertussen overal in Europa gehanteerd en dus ook in het buitenland begrepen. Zo wordt internationale vergelijking van taalniveaus tussen de verschillende landen mogelijk.

Globale beschrijving van de taalvaardigheden op de zes niveaus

In de onderstaande tabel worden de niveaus beschreven. Dit overzicht geeft een globaal beeld van de competenties waarover een taalleerder moet beschikken als hij een niveau 'heeft'. In deze niveaubeschrijvingen komen alle vaardigheden voor, zij het tamelijk globaal.

Vaardige gebruiker	C2	Kan vrijwel alles wat hij hoort of leest gemakkelijk begrijpen. Kan informatie die afkomstig is van verschillende gesproken en geschreven bronnen samenvatten, argumenten reconstrueren en hiervan samenhangend verslag doen. Kan zichzelf spontaan, vloeiend en precies uitdrukken en kan hierbij fijne nuances in betekenis, zelfs in complexere situaties, onderscheiden.
	C1	Kan een uitgebreid scala van veeleisende, lange teksten begrijpen en de impliciete betekenis herkennen. Kan zichzelf vloeiend en spontaan uitdrukken zonder daarvoor aantoonbaar naar uitdrukkingen te moeten zoeken. Kan flexibel en effectief met taal omgaan ten behoeve van sociale, academische en beroepsmatige doeleinden. Kan een duidelijke, goed gestructureerde en gedetailleerde tekst over complexe onderwerpen produceren en daarbij gebruikmaken van organisatorische structuren en verbindingswoorden.

¹³ Trim J.L.M. 1978 *Some Possible Lines of Development of an Overall Structure for a European Unit Credit Scheme for Foreign Language Learning by Adults*, Strasbourg, Raad van Europa

Onafhankelijke gebruiker	B2	Kan de hoofdgedachte van een ingewikkelde tekst begrijpen, zowel over concrete als over abstracte onderwerpen, met inbegrip van technische besprekingen in het eigen vakgebied. Kan zo vloeiend en spontaan reageren dat een normale uitwisseling met moedertaalsprekers mogelijk is zonder dat dit voor een van de partijen inspanning met zich meebrengt. Kan duidelijke, gedetailleerde tekst produceren over een breed scala van onderwerpen; kan een standpunt over een actuele kwestie uiteenzetten en daarbij ingaan op de voor- en nadelen van diverse opties.
	B1	Kan de belangrijkste punten begrijpen uit duidelijke standaardteksten over vertrouwde zaken die regelmatig voorkomen op het werk, op school en in de vrije tijd. Kan zich redden in de meeste situaties die kunnen optreden tijdens het reizen in gebieden waar de betreffende taal wordt gesproken. Kan een eenvoudige lopende tekst produceren over onderwerpen die vertrouwd of die van persoonlijk belang zijn. Kan een beschrijving geven van ervaringen en gebeurtenissen, dromen, verwachtingen en ambities en kan kort redenen en verklaringen geven voor meningen en plannen.
Basisgebruiker	A2	Kan zinnen en regelmatig voorkomende uitdrukkingen begrijpen die verband hebben met zaken van direct belang (bijvoorbeeld persoonsgegevens, familie, winkelen, plaatselijke geografie, werk). Kan communiceren in simpele en alledaagse taken die een eenvoudige en directe uitwisseling over vertrouwde en alledaagse kwesties vereisen. Kan in eenvoudige bewoordingen aspecten van de eigen achtergrond, de onmiddellijke omgeving en kwesties op het gebied van directe behoeften beschrijven.
	A1	Kan vertrouwde dagelijkse uitdrukkingen en basiszinnen gericht op de bevrediging van concrete behoeften begrijpen en gebruiken. Kan zichzelf aan anderen voorstellen en kan vragen stellen en beantwoorden over persoonlijke gegevens zoals waar hij/zij woont, mensen die hij/zij kent en dingen die hij/zij bezit. Kan op een simpele wijze reageren, aangenomen dat de andere persoon langzaam en duidelijk praat en bereid is om te helpen.

Nadere concretisering algemene niveaubeschrijvingen

Een verdere concretisering van deze algemene niveaubeschrijvingen vormen de 'algemene beheersingsniveaus lezen' en de niveaudecriptoren. Zo ontstaat een samenhangend stelsel van doelen voor het vreemde talen onderwijs in Europa. De niveaus zijn overigens *cumulatief*, dat wil zeggen dat beheersing op een bepaald niveau inhoudt dat alles wat ligt op een onderliggend niveau óók wordt beheerst.

Uit de 'algemene beheersingsniveaus lezen' zijn schalen afgeleid. Dit zijn beschrijvingen van leesgedrag in bepaalde taalgebruikssituaties. Deze beschrijvingen worden in het Europees Referentiekader (ERK) 'illustrative scales' genoemd.

Voor lezen worden de volgende schalen onderscheiden:

- Correspondentie lezen
- Oriënterend lezen
- Lezen ter informatie en argumentatie
- Instructies lezen

Per schaal zijn niveaudecriptoren uitgewerkt.

3.2 Taalprofielen 2015

Om de eindtermen van het examenprogramma te kunnen 'vertalen' in niveaus van het Europees Referentiekader wordt gebruik gemaakt van het document Taalprofielen 2015. De publicatie geeft een overzicht van alle niveaus van het ERK geïllustreerd met 'can do'-descriptorren die van voorbeelden van concrete taalgebruikssituaties zijn voorzien.

Taalprofielen is opgebouwd per vaardigheid. Voor leesvaardigheid worden de volgende zaken beschreven:

- *Het ERK-niveau.* Hier wordt een beschrijving gegeven van het algemene beheersingsniveau dat moet worden getoond bij een bepaald niveau.
- *De tekstenmerken.* Om teksten te kunnen 'toewijzen' aan een bepaald niveau, noemt het ERK een aantal kenmerkende criteria waaraan een tekst binnen dat niveau moet voldoen. Die criteria hebben o.a. betrekking op onderwerp, woordgebruik en zinsbouw, tekstindeling en tekstlengte.
- *De te hanteren strategieën.* Hierbij gaat het erom dat de taalleerder een aantal receptieve strategieën hanteert die hem helpen de te lezen tekst te begrijpen. Kernwoorden daarbij zijn signalen herkennen en interpreteren.
- *De 'can do'-descriptorren.* Deze descriptorren beschrijven precies wat een taalleerder op een bepaald niveau moeten kunnen (laten zien). Deze descriptorren zijn exemplarisch en niet uitputtend.
- *Voorbeelden van taalgebruikssituaties.* Voor elk van de 'can do'-descriptorren zijn taalgebruikssituaties opgenomen. Daarbij gaat het om voorstelbare communicatieve situaties waarin de taalleerder terecht kan komen en waarin hij/zij het bij het niveau behorend gedrag moet vertonen. Deze taalgebruikssituaties zijn niet uitputtend, evenmin als de genoemde tekstsoorten.

4 Het centraal examen

Zittingen centraal examen

Raadpleeg hiervoor Het Examenblad, www.examenblad.nl

Vakspecifieke regels correctievoorschrift

Voor moderne vreemde talen zijn de volgende vakspecifieke regels vastgesteld:

- 1 Open vragen dienen in het Nederlands beantwoord te worden, tenzij uit de vraagstelling blijkt dat het antwoord in de vreemde taal mag of moet staan. Indien toch de vreemde taal is gebruikt, worden aan het antwoord 0 scorepunten toegekend.
- 2 Met taalfouten wordt in de beoordeling geen rekening gehouden.

Hulpmiddelen

Raadpleeg hiervoor Het Examenblad, www.examenblad.nl

Literatuur

Noijons, J., Kuijper, H., *De koppeling van de centrale examens leesvaardigheid moderne vreemde talen aan het Europees Referentiekader*, Arnhem: Cito, 2006

Noijons, J., Kuijper, H., Reichard, E., *De koppeling van de centrale examens leesvaardigheid Arabisch, Russisch, Spaans en Turks aan het Europees Referentiekader*, Arnhem: Cito, 2007

Feskens, R., Keuning, J., Van Til, A., Verheyen, R., *Prestatiestandaarden voor het ERK in het eindexamenjaar – Een internationaal ijkingsonderzoek*, Arnhem: Cito, 2014

Council of Europe, *Common European Framework of Reference for Languages: Learning, teaching, assessment*, Strasbourg: Raad van Europa, 2001

Council of Europe, Nederlandse Taaluni, *Gemeenschappelijk Europees Referentiekader voor Moderne Vreemde Talen: Leren, Onderwijzen, Beoordelen*, Den Haag: Nederlandse Taaluni, 2008.

Fasoglio, D., Jong, K. de, Trimbos, B., Tuin, D. & Beeker, A. (red.). *Taalprofielen 2015*. Enschede: SLO, 2015

Hest, E. van, John H.A.L. de Jong, Gé Stoks, *Nederlandse taalkwalificaties in Europees verband*, Enschede/Arnhem, 2001

Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen, *Koers VO*, Den Haag, 2003

Trim J.L.M. *Some Possible Lines of Development of an Overall Structure for a European Unit Credit Scheme for Foreign Language Learning by Adults*, Strasbourg: Raad van Europa, 1978

Bijlage 1. Examenprogramma moderne vreemde talen en literatuur havo/vwo

Het eindexamen

Het eindexamen bestaat uit het centraal examen en het schoolexamen.

Het examenprogramma bestaat uit de volgende domeinen:

Domein A	Leesvaardigheid
Domein B	Kijk-en luistervaardigheid
Domein C	Gespreksvaardigheid
Domein D	Schrijfvaardigheid
Domein E	Literatuur
Domein F	Oriëntatie op studie en beroep.

Het centraal examen

Het centraal examen heeft betrekking op domein A.

De CEVO stelt het aantal en de tijdsduur van de zittingen van het centraal examen vast.

De CEVO maakt een specificatie bekend van de examenstof van het centraal examen, waarbij in elk geval het niveau in termen van het Europees Referentiekader wordt vastgesteld.

Het schoolexamen

Het schoolexamen heeft betrekking op:

- de domeinen en subdomeinen waarop het centraal examen geen betrekking heeft;
- indien het bevoegd gezag daarvoor kiest: een of meer domeinen of subdomeinen waarop het centraal examen betrekking heeft;
- indien het bevoegd gezag daarvoor kiest: andere vakonderdelen, die per kandidaat kunnen verschillen.

De examenstof

Domein A: Leesvaardigheid

1 De kandidaat kan:

- aangeven welke informatie relevant is, gegeven een vaststaande behoefte;
- de hoofdgedachte van een tekst(gedeelte) aangeven;
- de betekenis van belangrijke elementen van een tekst aangeven;
- relaties tussen delen van een tekst aangeven;
- conclusies trekken met betrekking tot intenties, opvattingen en gevoelens van de auteur.

Domein B: Kijk- en luistervaardigheid

- 2 De kandidaat kan:
- aangeven welke informatie relevant is, gegeven een vaststaande behoefte;
 - de hoofdgedachte van een tekst aangeven;
 - de betekenis van belangrijke elementen van een tekst aangeven;
 - conclusies trekken met betrekking tot intenties, opvattingen en gevoelens van de spreker(s);
 - anticiperen op het meest waarschijnlijke vervolg van een gesprek;
 - aantekeningen maken als strategie om een tekst aan te pakken.

Domein C: Gespreksvaardigheid

Subdomein C1: Gesprekken voeren

- 3 De kandidaat kan:
- adequaat reageren in sociale contacten met doeltaalgebruikers;
 - informatie vragen en verstrekken;
 - uitdrukking geven aan gevoelens;
 - zaken of personen beschrijven en standpunten en argumenten verwoorden;
 - strategieën toepassen om een gesprek voortgang te doen vinden.

Subdomein C2: Spreken

- 4 De kandidaat kan verworven informatie adequaat presenteren met het oog op doel en publiek, en daarbij zaken of personen beschrijven en standpunten en argumenten verwoorden.

Domein D: Schrijfvaardigheid

Subdomein D1: Taalvaardigheden

- 5 De kandidaat kan:
- adequaat reageren in schriftelijke contacten met doeltaalgebruikers;
 - informatie vragen en verstrekken;
 - verworven informatie adequaat presenteren met het oog op doel en publiek, en daarbij zaken of personen beschrijven en uitdrukking geven aan gevoelens en standpunten verwoorden;
 - een verslag schrijven. Voor havo: geldt alleen voor Engelse en Turkse taal en literatuur. Voor vwo: geldt niet voor Russische taal en literatuur.

Subdomein D2: Strategische vaardigheden

- 6 De kandidaat kan met behulp van:
- een tekstverwerkingsprogramma een tekst schrijven;
 - (elektronisch) naslagmateriaal teksten opstellen.

Domein E: Literatuur

Subdomein E1: Literaire ontwikkeling

- 7 De kandidaat kan beargumenteerd verslag uitbrengen van zijn leeservaringen met ten minste drie literaire werken.

Subdomein E2: Literaire begrippen (alleen vwo)

- 8 De kandidaat kan literaire tekstsoorten herkennen en onderscheiden, en literaire begrippen hanteren in de interpretatie van literaire teksten.

Subdomein E3: Literatuurgeschiedenis (alleen vwo)

- 9 De kandidaat kan een overzicht geven van de hoofdlijnen van de literatuurgeschiedenis en de gelezen literaire werken plaatsen in dit historisch perspectief.

Domein F: Oriëntatie op studie en beroep

Bijlage 2. De plaats van de moderne vreemde talen in de profielen havo

In alle profielen is Engels een verplicht vak in het gemeenschappelijk deel. In alle profielen van het vwo moet naast Engels nog een tweede vreemde taal worden aangeboden. Het is verder aan de school om te bepalen welke talen (naast Engels) aangeboden worden zowel in het gemeenschappelijk deel als voor de profielvakken en vrije keuzevakken.

havo

	C en M		E en M		N en G		N en T	
Gemeenschappelijk deel	Engels	360 slu	Engels	360	Engels	360	Engels	360
Profielvak verplicht	2 ^e mvt	400						
Profiel-keuzevak	3 ^e mvt	400	2 ^e mvt	400				
Vrije keuzevak	3 ^e of 4 ^e mvt	400	3 ^e mvt	400	2 ^e mvt	400	2 ^e mvt	400

Toelichting:

Gemeenschappelijk deel:

- Alleen Engels is verplicht in het gemeenschappelijk deel.

Profielvak verplicht:

- Alleen in het profiel C en M is een tweede moderne vreemde taal verplicht. De school bepaalt het aanbod en de keuzemogelijkheden voor de leerling. De talen die aangeboden kunnen worden zijn Frans, Duits, Spaans, Italiaans, Russisch, Arabisch, Turks en Fries. Deze vakken kennen een centraal examen (behalve bij Italiaans).

Profielkeuzevak:

- In de profielen E en M en C en M kan de school een tweede respectievelijk derde moderne vreemde taal aanbieden. Als profielkeuzevak kent de gekozen taal een centraal examen.

Vrije keuze examenvak:

- In alle profielen kan de leerling een moderne vreemde taal kiezen als vrije keuze examenvak. Hij doet daarin ook het centraal examen. Een keuze examenvak is altijd een volledig vak.

Geheel vrij deel:

- Voor de talen Spaans, Turks, Arabisch, Russisch en Italiaans kan de school ook een zogenaemde startersvariant¹⁴ aanbieden. Deze variant kent alleen een schoolexamen¹⁵.

Er is dus sprake van een centraal examen voor de talen in het algemeen deel, talen die een verplicht profielvak zijn en talen die gekozen zijn als profielkeuzevak of vrije keuze examenvak. In alle gevallen gaat het om een en hetzelfde examen.

¹⁴ Met startersvarianten kan vanaf de 4de klas worden begonnen. De vakken Spaans elementair, Italiaans elementair, Russisch elementair, Arabisch elementair en Turks elementair kunnen alleen als keuzevak in het vrije deel gekozen worden.

¹⁵ Zie hiervoor de 'Handreiking schoolexamen mvt – elementair, SLO 2007'.

Bijlage 3. Aanvullende informatie onderzoek

“Prestatiestandaarden voor het ERK in het eindexamenjaar – Een internationaal ijkingsonderzoek”

Achtergrond

In opdracht van het ministerie van OCW heeft Cito in september 2013 een internationaal ijkingsonderzoek uitgevoerd om de centrale examens Engels, Frans en Duits voor alle schooltypes (en de kijk- en luistertoetsen) in termen van het ERK te duiden. Er hadden in 2006 en 2007 al ijkingsonderzoeken plaatsgevonden, de *Koppelingsonderzoeken*, waarbij uitsluitend Nederlandse vakexperts betrokken waren geweest. Nu was een internationale validering van deze onderzoeken dringend gewenst, omdat de indruk bestond dat toetsinstituten in het buitenland andere ERK-prestatiestandaarden hanteerden dan in Nederland gebruikelijk was. Een van de voordelen van het ERK is dat de beschrijving van taalvaardigheid onafhankelijk is van nationale opvattingen en een afwijkende interpretatie in één land ten opzichte van andere landen is daarom niet wenselijk.

Samenstelling van de expertgroepen

Voor elk van de drie talen Duits, Engels en Frans zijn achttien tot twintig experts geworven. Bij de selectie van de experts is ernaar gestreefd panels samen te stellen met deelnemers met uiteenlopende achtergronden qua woonland, beroep en moedertaal. Daarbij gold voor Duits en Frans dat de meeste deelnemers in een doeltaalland woonden en werkten, terwijl bij Engels een grote spreiding over de verschillende Europese regio's nagestreefd werd. Deze keuze kwam voort uit de overweging dat Engels internationaal vooral als tweede taal van belang is, terwijl het belang van Duits en Frans met name in de doeltaallanden ligt. Ongeveer een derde van de experts Engels was moedertaalspreker, terwijl dat in de panels Duits en Frans voor twee derde gold. Met name de toonaangevende toetsinstituten in de Duits- en Franstalige landen waren sterk vertegenwoordigd. Zo waren voor Duits toetsdeskundigen van het Goethe-Institut, TestDaF, Telc, de Universität Freiburg (Université de Fribourg, Zwitserland) en het Österreichisches Sprachdiplom Deutsch aanwezig, naast docenten en examinatoren, wetenschappers en beleidsmedewerkers. Voor Frans namen naast wetenschappers en docenten vertegenwoordigers van CIEP en het Institut français deel. Het Engelstalige panel bestond uit docenten, examinatoren en wetenschappers werkzaam in zestien verschillende landen. Alle deelnemers waren met het ERK vertrouwd en velen van hen hadden al eerder aan standaardbepalingen deelgenomen.

Voor de conferentie

Ter voorbereiding op de conferentie zijn de Nederlandstalige instructies en opgaven in de examens ten behoeve van de deelnemers naar de doeltalen vertaald. Waar opgaven oorspronkelijk in het Nederlands gesteld waren, werd dit in de examens aangegeven. De examens zijn vervolgens per taal, zonder vermelding van de betreffende schoolniveaus, gebundeld en aan de experts voor die taal toegezonden, met het verzoek een eerste inschatting te maken van het ERK-niveau dat in dit examen volgens de deelnemer gemeten werd, met vermelding van andere niveaus die eventueel aan de orde waren. De zending ging vergezeld van een instructie. Hierin werd op de bijzonderheden bij de examens gewezen, zodat de deelnemers daar bij hun inschatting rekening mee konden houden. Het ging hierbij met name om het eventuele effect van het naar de doeltaal vertalen van opgaven en dat van de mogelijkheid tijdens het examen een woordenboek te raadplegen.

De methode

Tijdens de conferentie werd aan de deelnemers het te beoordelen examen eerst integraal voorgelegd, met het doel er consensus over te bereiken welke ERK-cesuur vastgelegd zou worden. Daarbij werd een overzicht voorgelegd van de inschattingen die de deelnemers van tevoren hadden gemaakt. Na een discussie over eventuele discrepanties werd een gezamenlijk besluit over het meest voor de hand liggende niveau genomen.

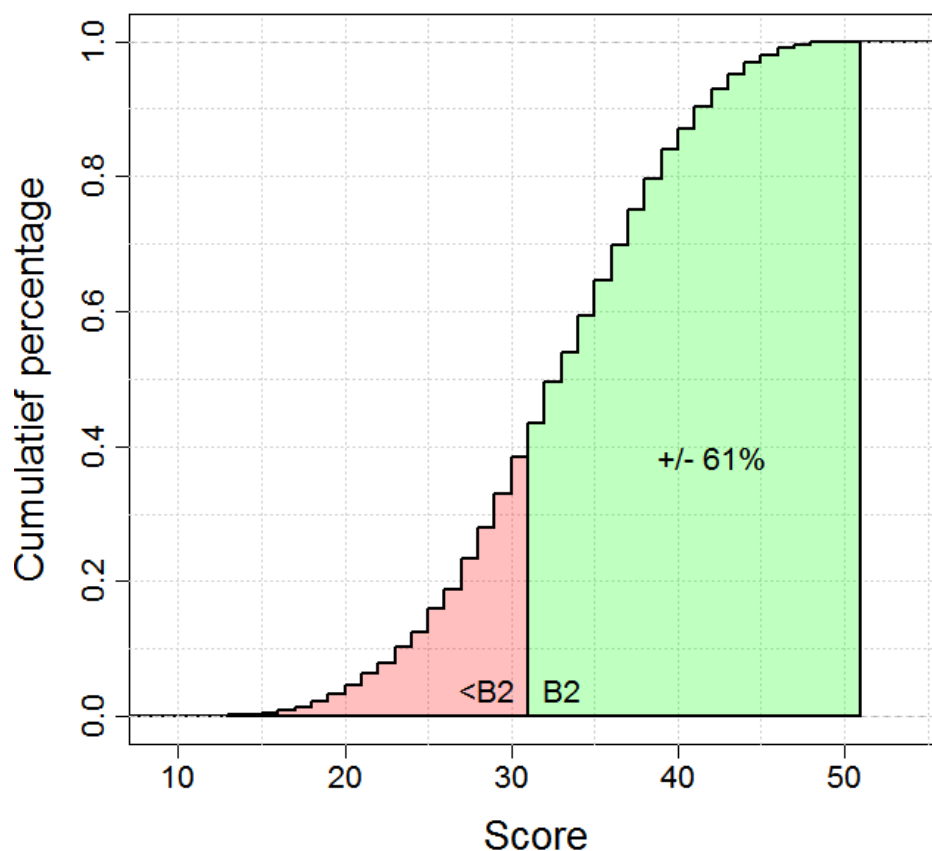
Voorafgaand aan de conferentie waren de examens door Cito opgedeeld in vier à zes clusters. Deze bestonden uit opgaven die betrekking hadden op één langere of meerdere korte teksten. Na vaststelling van het te ijken ERK-niveau werd de deelnemers het in clusters opgedeelde examen voorgelegd en werd hun verzocht een leerling in gedachten te nemen die net aan de minimumeisen voor het betreffende niveau voldoet om vervolgens te bepalen hoeveel opgaven per cluster een dergelijke grenskandidaat naar verwachting goed zou hebben. Deze methode was gekozen om recht te doen aan de omstandigheid dat het al dan niet kunnen oplossen van een bepaalde opgave geen absolute zekerheid is. Bij een toenemende vaardigheid neemt alleen de kans toe dat een kandidaat een opgave goed maakt. Door clusters van een aantal opgaven als geheel te beoordelen kan met die waarschijnlijkheid rekening gehouden worden, wat bij de beoordeling van steeds één opgave niet het geval is.

Nadat de deelnemers voor elk cluster op een scoreformulier aangegeven hadden hoeveel opgaven de denkbeeldige grenskandidaat volgens hen goed zou hebben, werden de formulieren ingenomen en in een schema ingevoerd. Vervolgens werd het overzicht van de resultaten aan de deelnemers gepresenteerd. In het overzicht was zichtbaar welke score per cluster het vaakst aangegeven was, welke afwijkingen daarvan voorkwamen en welke totaalscore, zowel individueel als gemiddeld, daaruit resulteerde.

In een tweede scoringsronde werd deelnemers gevraagd uit te leggen waarom zij tot hun keuzes gekomen waren. De voorzitter (een toetsdeskundige van Cito) vroeg met name aan deelnemers die opvallend sterk van het gemiddelde afweken hun argumenten daarvoor aan te geven. Vaak ontstonden levendige discussies. Nadat alle argumenten met betrekking tot het abstractieniveau van de teksten, de omvang en complexiteit van de gebruikte woordenschat, de moeilijkheid van de vraagstelling in de opgave, de eventuele voorkennis enzovoort naar voren waren gebracht, werd de deelnemers gevraagd hun uiteindelijke oordeel op het scoreformulier aan te geven.

De analyses

Op basis van de scoreformulieren is berekend waar de groep experts als geheel de cesuur voor het betreffende ERK-niveau gelegd had, met andere woorden: hoeveel opgaven in het examen (en welk percentage van het totale aantal opgaven) goed beantwoord moeten zijn om de minimale vaardigheid op dat ERK-niveau aan te tonen. Aan de hand van afnamegegevens van de examens kan tevens vastgesteld worden welk percentage van de leerlingen het niveau aangetoond heeft. Daarbij moet wel rekening gehouden worden met een bepaalde mate van statistische onzekerheid, zoals bij elke cesuur in een toets. Hieronder een voorbeeld van een dergelijke analyse, in dit geval vwo Frans.

Bij een lagere score dan de ERK-cesuur kan aangenomen worden dat het onderliggende ERK-niveau wel aangetoond is, als de score niet te ver onder de vastgestelde cesuur ligt. Een hoger ERK-niveau is ook bij een zeer hoge score niet aangetoond, omdat het examen voor vaststelling van dit bovenliggende niveau niet geschikt is.

Na de conferentie is met behulp van statistische technieken geëvalueerd in hoeverre de uitkomsten van de conferentie betrouwbaar zijn. Hoe sterker de experts het met elkaar eens zijn, des te overtuigender zijn immers de uitkomsten van de ijking. De overeenstemming tussen beoordelaars bij standaardbepalingen wordt meestal met een cijfer tussen 0 en 1 aangegeven. Een score van tussen .61 en .80 wordt als 'voldoende' beschouwd, terwijl een score boven .80 als 'goed' geldt. Vrijwel alle scores in deze standaardbepaling lagen rond de .90 of daarboven. Dit betekent dat de vastgestelde cesuren met een zeer hoge mate van overeenstemming tussen de experts bepaald zijn.

De conclusies

In vergelijking met de vroegere ijkingsonderzoeken geven de uitkomsten hier een hoger ERK-niveau van de vaardigheid van de examenkandidaten aan. Het vermoeden dat de ERK-niveaus in Nederland strenger ingeschat werden dan in het buitenland is hiermee bevestigd. Dit geldt voor alle drie de talen en alle schooltypes. Omdat de samenstelling van de expertgroepen valide en de beoordelaarovereenstemming hoog was, ligt het voor de hand de resultaten van dit onderzoek als uitgangspunt voor verdere implementatie van het ERK in het Nederlandse talenonderwijs te nemen. Zo kan gewaarborgd worden dat uitspraken over het ERK-niveau van de Nederlandse examens aansluiten bij de internationaal gebruikelijke opvattingen.

Bijlage 4. Centrale examens moderne vreemde talen en de koppelingsonderzoeken

Met behulp van de uitkomsten van de koppelingsonderzoeken¹⁶ heeft het College voor Toetsen en Examens (CvTE) tot en met het examenjaar 2015 per taal en schooltype de centrale examens moderne vreemde talen havo en vwo in termen van ERK-niveau-indicaties beschreven zoals hieronder opgenomen.

	havo	vwo
Duits	Ongeveer evenveel B1 als B2 opgaven	Overwegend B2 opgaven, aangevuld met B1 en C1 opgaven
Engels	Overwegend B2 opgaven, aangevuld met B1 opgaven	Overwegend B2 opgaven, aangevuld met C1 opgaven.
Frans	Overwegend B1 opgaven, aangevuld met A2 en B2 opgaven	Iets meer B1 dan B2 opgaven
Spaans	Overwegend B1 opgaven, aangevuld met A2 en B2 opgaven	Iets meer B1 dan B2 opgaven
Russisch	Overwegend B1 opgaven aangevuld met A2 opgaven	Overwegend B1 opgaven, aangevuld met A2 en B2 opgaven
Arabisch	Overwegend B1 opgaven, aangevuld met A2 en B2 opgaven	Ongeveer evenveel B1 als B2 opgaven
Turks	Overwegend B2 opgaven, aangevuld met B1 en C1 opgaven	Overwegend B2 opgaven, aangevuld met enkele C1 opgaven

Anders dan in het nieuwe onderzoek "Prestatiestandaarden voor het ERK in het eindexamenjaar – Een internationaal ijkingsonderzoek" is bij de koppelingsonderzoeken een ERK-niveau-inschatting gemaakt per opgave, wat leidde tot bovenstaande vorm van beschrijving.

¹⁶ Cito, *De koppeling van de centrale examens leesvaardigheid moderne vreemde talen aan het Europees Referentiekader*, Arnhem, 2006.
Cito, *De koppeling van de centrale examens leesvaardigheid Arabisch, Russisch, Spaans en Turks aan het Europees Referentiekader*, 2007.

